
MÁRTA ISTVÁN 70

Erkel Ferenc-díjas zeneszerző
(Budapest, 1952. június 14.)

I.

MÁRTA ISTVÁN KALEIDOSZKÓP

*..hetvenkedés
..szerzői „valami”*

Tervezet:

Egy nem egy szokványos „szerzői est” a Magyar Zene Házában 2022. október 11-én. Nincs öltöny, laudáció és virágcsokor. Nincsenek duók, triók (kevés és költséghatékony előadókkal). Udvarias tapsocskákra sincs igazán szükség. Régi és újabb darabok, furcsán összefűzve, átvariálva, az alkotói „szabadság” kihasználásával.

Élve a terem és múlt adata lehetőségekkel; a hagyományos kompozíciók mellett elektroakusztikai/multimédiás anyagokból állna a projekt – egy kicsit „performance” jelleggel, néha a közönség bevonásával. Mivel a szerző *csak* „részleges” zeneszerzőnek tartja magát, aki életében keveset komponált (de legalább nem kényszerből), ezért nem olyan nehéz válogatni a műveiből, pláne, ha ezt a szerző maga teszi.

a/ **Október elején valamikor egy délután:** „élelmű beszélgetés” Batta András zenetudós, igazgatóval és egy-két nevesebb meghívott baráttal/tettestárssal, bő kép- és hangzó anyaggal ízesítve a végtelen emlékezést.

Konzi/főiskola/ találkozásaim: Kodály-Sugár Rezső-Petrovics-Lutoslawski / részleges zeneszerzői életem/népzene gyűjtés Moldvában/autostoppos csavargások/alternatív zenei-színházi csoportok/beat- és rockzene/Mandel Q./színházi- és filmzenék/rendezések/színházigazgatás/fesztivál alapítások/Kapolcs szindróma, Zsolnay Negyed/Kodály Központ ügyvezetés stb.

b/ **Október 11.: „koncert” 3 részben**

A némileg szcenírozott furcsa koncerten elhangozna korai elektroakusztikus kísérlet, rövid főiskolai stílusgyakorlat „újraértelmezve”, saját készítésű rövid filmetűdök, korai- és későbbi darabok, és esetleg egy új (tervezett) kompozíció bemutató: **Trip(p)tichon-Bosch** ütősökre és 4 harsonára.

Tervezett fellépők, többek között:

az Amadinda Együttes, a Free Style Jazz Orchestra Gőz Lászlóval és Déssel, Hobo, a Mandel Quartet, Boros Misi, Szirtes Edina Mókus vonósnégyese (ötöse), fiatal ének- és harsona szakos zeneakadémisták Szennai Kálmán vezényletével...

Támogató: EMMI, NKA, BMC

A SZERZŐI EST PROGRAMTERVE
Magyar Zene Háza, 2022. X. 11.

1. RÉSZ

Kapolcs riadó – Támad a szél (klip 1987 rend.: Márta István)
Közreműködik: *Balogh Kálmán – cimbalom*

D-moll kettősfúga (zeneakadémiai stílusgyakorlat (1981)
Postludium Misinek (2022)
Közreműködik: *Boros Misi - zongora*

Négy szócskát üzenek – kánon (Kölcsey Ferenc vers részletekre)
Közreműködnek: *a Zeneakadémia operaénekes növendékei és a közönség*

Komédiásdi – dal Alexander Blok versére (80-as évek)
Közreműködik: *Kállay Gábor ének/blockflöte, Mandel Róbert tekerőlanton és a szerző zongorán*

„Mater Unigeniti..” – részlet a Csodálatos mobilvilág című kamaraoperából
(2010)
Közreműködnek: *a Zeneakadémia operaénekes növendékei, vezényel: Szennai Kálmán*

Sóhaj (Doom.A sigh) – vonósnégyes multimédiával (1989)
Közreműködik *Szirtes Edina Mókus együttese*

..per quattro tromboni – két tétel harsonákra (1986)
Közreműködik a *Magyar Harsona Együttes*

Babaházi történet (1985)
Közreműködik az *Amadinda együttes*

2. RÉSZ

A templom (klip 1987 rend.: Márta István)

Vakok – dal Boudelarie versére (1985)
Közreműködik: *Kállai Gábor – ének, Márta István – csembalo, Jakobi László - gordonka*

J.M.WYX különös találkozása Rómeóval és Júliával (1986)
Közreműködik a *Mandel Quartet*

Karácsony Napja – 24.lecke (1981)
Közreműködik a *Free Style Jazz Orchestra és Gőz László harsonán, Dés László szaxofonon*

3. RÉSZ

Trip(p)tichon-Bosch (ősbemutató)
Közreműködnek ütösök, fúvosok és sokan mások...

ÖNÉLET

(röviden)

Az idén június 14-én töltöm be **70. életévemet.**

A Kodály Zoltán által alapított **Lórántffy Zsuzsanna Zenei Általános Iskolában** kapott „útravalót” követően végeztem el a konzervatórium zeneszerző szakát, majd Sugár Rezső és Petrovics Emil növendékeként a **Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetemet**, kiváló diplomával.

Életutam és „szerepem” a magyar kulturális életben ismert (lásd.: Márta István - wikipedia). Több fesztivált is alapítottam, tanítottam a jazz tanszakon, 1972-ben gyűjtöttem népzenei anyagot a moldvai csángóknál. Többek között 1989-ben alapítottam meg a **Művészetek Völgyét**, mint csembalista jártam a világot a **Mandel Quartet** tagjaként, zenei vezetője voltam a budapesti **Nemzeti Színháznak**, a **Veszprémi Petőfi Színháznak** és az **Új Színháznak** (ez utóbbinak az igazgatója is voltam 12 esztendőn át). „Ügyvezettem” a **Zsolnay Örökségkezelő Nkft-t**, kitaláltam és alapítója voltam a **Bóköz-Ormánság Fesztiválnak** és a **Kapolcska Programnak**. 19 évig vezettem a **Magyar Fesztivál Szövetséget**, amelynek örökös és tiszteletbeli elnöke vagyok. Az **MMA** külső tagja vagyok és **kapolcsi önkormányzati** képviselő, ill. 31 esztendeje vezetem az általam alapított **Kapolcsi Kulturális és Természetvédelmi Egyletet** és a **Helyi Értéktárat**.

Több, mint **300 színházi- és filmzenét** írtam, szerkesztettem.

Rendeztem a budapesti Arany János Színházban és a Pécsi Nemzeti Színházban, ill. a Magyar Rádióban is.

Szerzői estjeim mellett néhány kompozícióimat több külföldi együttes és előadó is műsorra tűzte, ill. ezek egy része tananyagként szerepel a fúvós- és ütőszenei oktatásban is. Több darabom is szerepel különböző hanglemezekben.

Több, mint **4.000** kisebb nagyobb cikk, elemzés, portré jelent meg a nyomtatott és az elektronikus sajtóban.

Művészeti és közéleti munkásságomért- többek között - a következő díjakban részesültem:

- 1979 Magyar Televízió nívódíja
- 1982 Magyar Rádió közönségdíja
- 1981 Tribune International des Compositeurs díjai Párizsban
- 1987 Tribune International des Compositeurs díja Párizsban
- 1987 Erkel díj**
- 1998 Színházi kritikusok különdíja (a Peer Gynt zenéért)
- 1994 Podmaniczky díj
- 1994 Déri János díj
- 1997 Veszprém Megyéért Érdemrend
- 1998 Köztársasági Elnöki Aranyérem**
- 1999 Díszpolgár – Kapolcson
- 2000 Magyar Köztársaság Érdemrend Lovagkeresztje**
- 2001 Pro Regio díj
- 2002 Magyar Köztársaság Érdemrend Tisztikeresztje (polgári tagozat)**
- 2003 „Prima Primiissima” - Prima díj
- 2013 a 2012-es év rendezvényszervezője
- 2017 TOP50 (az 50 legbefolyásosabb személy a magyar turizmusban)

II.

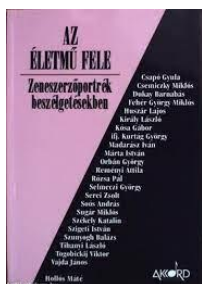
HOLLÓS MÁTÉ: MÁRTA ISTVÁN¹

Márta István már a főiskolás években kísérletező volt, mégpedig a kísérletezőnek abból a fajtájából, aki muzikális oldalról, nem pedig az ideák, zenei ideológiák oldaláról közelít a kísérletekhez. Ezek a kísérletek egy időben meg is rontották a kapcsolatát a Főiskolával. Később – s most nagyot ugrom előre – már kész zeneszerzőként olyan rock-színpadi vagy más szórakoztató zenei produkciókban vett részt, amelyekben épp az akadémizmus, jelentette az ő részvételét, tehát az a tudás – például hangszerelés formájában – amelyet a főiskolán elsajátított.

–Pista, ezt az általam félvázolt ellentétet te ellentétként éled meg? Egyáltalán hogyan emlékszel vissza említett korai kísérleteidre?

–Nehéz a válasz, s már ott bajban vagyok vele, hogy nem tekintem magam zeneszerzőnek.

–*Meglepōen hangzik.*

1 Hollós Máté zeneszerzőportréja első ízben az Akkord Zenei Kiadó Kft (1997) kiadásában jelent meg az említett könyv 57-63 oldalán (A Szerk. megj.)

–Részlegesen tekintem magam annak: vannak az életemnek periódusai, amikor zenét írok, zenével próbálkozom, s ez akkor történik, amikor másban nem tudom kifejezni gondolataimat, érzéseimet. Olyankor muszáj a hangokhoz nyúlni. De ez elég ritkán fordul elő. Életem megannyi szálból, utazásból áll – művészetek közti és konkrét utazásokból, s olyankor, ha nem muszáj, nem írok. Megrendelésre alig-alig csinállok valamit, bármilyen jó a megrendelő személye vagy a felajánlott pénzösszeg. Nem vagyok hajlandó kompromisszumot kötni: csak akkor írok zenét, amikor úgy érzem, ezzel tudom kifejezni gondolataimat.

– Nem lehet, hogy a képletes és valóságos utazások során gyűlik az anyag ahhoz, hogy kifejezhesd magad? Hogyan szublimálódik ez a végén mégiscsak zeneszerzéssé?

–De, mindenféleképpen ennek a — kívülálló számára — szétszórtságnak, bohókásságnak, felelőtlenségnek van egy végső kicsengése, amely valóban mindig a zenébe torkollik. Amikor már a nagy nyüzsgésben a millió szállal nem tudok mit csinálni, akkor fordulok a zenéhez. Ennek feltétlenül előzménye felflángolt életritmusom, amely törvényszerűen vezet ide.

–Mi a számodra az életmű? Furcsa papírlap fekszik itt előttünk: egy most kezdődő rendezvénysorozatnak a meghívója, amely áttekinti egész életedet születésedtől mostanáig, természetesen a zenei és zenéhez kapcsolódó lépcsőfokon végighaladva. Ahogy ezen végigtekintek: színházi vonatkozások, néha családiak kerülnek említésre, erdélyi teherautós segély-út, video-munkák, amelyeket a Balázs Béla Stúdióban végeztél, különböző közéleti tevékenységek, például alapítványokban, kuratóriumokban való részvétel – mindez az egész, még ennél is sokszínűbb horizont hogyan adja össze neked az életművet? Mi ebből az életmű gerince?

–Nincs. Tudatosan nem

–Elem a saját életem. S próbálom úgy megélni az eseményeket – akár egy faluszervezést –, hogy mind egy-egy kompozíció. Igyekszem integrálni a dolgokat, úgy egyensúlyozni, ahogy egy kompozíciót írok meg., úgy „hangszerelni” ezeket az állomásokat. Ilyenkor nem hangokkal bánok, hanem mondjuk egy falú lakóival, megpróbálom őket irányítani – ez is olyan, akár egy zenei kompozíció. Egy ilyen kompozíció tarthat öt percig, de lehet egy 10-15 éves project is. Kapolcs például egy 20-25 év alatt elkészülő kompozíció. A minap épp visszagondoltam rá, s azt láttam: Kapolcsnál gyönyörűen

kirajzolódnak tételek, egy *scherzo*, egy *andante*. Holott nem merev tudatossággal csinálom ezt, engedek a léleknek. a befolyásolásnak.

–*Miben nyilvánulnak meg ezek a tételek Kapolcsnál?*

–Nehéz volna ezt egy rövid műsorban összefoglalni. Amikor fölporög egy Művészeti Napok eseménysorozata – a megelőző hónappal és a levezető két héttel, ami kódának érződik – az egy gyors tétel. Amikor télen nyugdíjas házat adunk át, múzeumot nyitunk meg, elpepecselünk kisebb tárgyakon ketten-hárman – nem 480-an, mint a Művészeti Napokon – akkor az egy lassú *largo* tétel. Nevetségesen hangzik ez, de így épül fel mozaikokból az az életmű, amely megfoghatatlan számomra is. Ez is zene, hogy az is zene, ha egy video-munkát elkészítetek – most is épp a Televízió megrendelésére csinállok két 10-15 perces kisfilmet. Olyankor nem hangokkal bánok., hanem képekkel. A képek ritmusa, szerkesztése, a díszlet, jelmez elfogadása, a jelenetek beállítása, a kép megkomponálása akaratlanul is – és itt visszatérek legelső kérdésedre – azokat a gyakorlatokat veszik alapul, amelyeket a főiskolán annak idején jól-rosszul elsajátítottam, vagy ott belém vertek.

–*Tehát az „akadémikus” gyakorlatokat?*

— Azokat. Ki merem mondani, hogy most, már nagyapaként ráéseméltem arra, amit akkor talán nem úgy éreztem, hogy sokat számítottak a főiskolai formai és egyéb gyakorlatok. A mértékét, mennyi a hasznos, mennyi a felesleges, nem tudom, de ebből profitálok, s ezért mindenképp hálás vagyok a Főiskolának, annak, hogy ott tanulhattam. Bizony előjön – ha nem is mindig a zenében – a szerkesztési elvek szigorúsága, a megkonstruáltság, ahogy egy passacagliát, egy variációs formát vagy rondót kellett írni. Eléggé ágáltam a Főiskola ellen, de ma revideálnom kell akkori álláspontomat.

–*Lehet, hogy most, túl fiatal nagyapaságodban, ami néhány hetes múltra tekinthet csak vissza egy olyan – nem tudom elég erős idézőjelben mondani – „hosszan tartó öregség” kezdődik nálad, egy olyan korszak, amelyben talán megbarátkozol konvenciókkal is? Merthogy a konvenciókat nem neked találták ki...*

–Nem biztos. A konvenciókból és a tradíciókból immár sokat profitáltam. Főiskolásként légüres térben láttam ezeket, nem éreztem súlyukat, identitástartalmukat. De most más a helyzet. Megintcsak erre a kis falura kell visszatérnem, ahol összes pozitív és negatív tulajdonságukkal jelen vannak a konvenciók, s elemi erővel hatnak rám – nem zenémre, hanem rám, mint

emberre. Ez olyan közösségmegtartó erő, amit nem lehet nem figyelembe venni. Mindenféleképp létjogosultságuk van. Főiskolás koromban elmentem Moldvába népzeneét gyűjteni – nem is annyira tudatosan, csak csavarogtam magnóval, kamerával. Nem szerettem a népzeneoktatást, megfogadtam, míg élek, nem foglalkozom népzenevel. De mikor ott helyben, Trunk csángó moldvai faluban az első nénit meghallottam énekelni, majd hallottam siratót, balladákat, s bizony nem az új stílusú népdalokat, hanem a régi stílusúakat énekelték, akkor olyan csodálatos világgal találkoztam, amit nagyon sajnáltam volna, ha nem élek át. Ha pedig már ezzel foglalkoztam, megtanultam rendszerezni, így újra eljutottam Bartókhoz, Kodályhoz, akik fölött végigsiklottam a tanulmányaim során. Az alapvető baj az volt, hogy olyan tanítási módszert alkalmaztak, amely engem nem érintett meg. Untam az órákat. De amint a gyakorlatban láttam, fantasztikus világ tárult föl előttem. Tehát a népzeneét, mint tradíciót magam átéltem.

–Igazán a népzeneért indultál el, vagy inkább annak vadregényessége, kockázatossága izgatott, hogy Moldvában csatangolhatsz?

–Is-is. Első volt a csavargás. Akkoriban azon a vidéken nemigen volt szabad járkálni, veszélyes volt. Ez engem izgatott. Kerestem azokat a pontokat, ahol konfrontációra való hajlamom megmutatkozhatott. S ezzel megint eljutunk a zenéhez, experimentális műveimhez, amelyekkel sok embert fölidegesítettem. Végül is a hatás érdekében sokmindent kipróbáltam. Abban biztos voltam, hogy ha zenét írok vagy bármit csinálok, nem magamnak csinálom.

–Vagyis a közönségnek, a vélt vagy reménybeli fogadtatásnak motiváló szerepe van munkádban?

–Nemcsak a zenei munkámban, az életemben is. Aki művészettel foglalkozik, hazudna, ha tagadná exhibicionizmusát. Imádom, ha tapsolnak nekem, ha szeretnek. Ebben óriási felelősség húzódik meg, mert nem mindegy, hogy miért tapsolnak. Magának a szerzőnek kell eldöntenie, mi ez a határ. Én néha innen voltam rajta, néha túl – most már látom. De egy dolog még ennél is fontosabb volt: az úton levés. Hogy utaztam, mentem – ezt képletesen értsd –, nem voltam hajlandó egyetlen állomáson sem ottragadni, bármilyen kecsegtető portékát kínált is az nekem. Nagy szakítások voltak életemben. Ilyen volt a 180-as csoport, vagy a Nemzeti Színház zenei vezetéséről való önkéntes lemondásom. Közösségi ember vagyok, s ha megszokom egy közösséget, nehezen engedem magamtól azt el, vagy magamat tőle. Ezek fájdalmasak voltak, de mindig visszaigazolódott pozitív tartalmuk. A 180-as csoporttal kölcsönösen megfáradt a kapcsolat. Sokkal jobb volt, hogy utána újabb úttal próbálkoztam, mert

különben nem találtam volna az Amadinda Együttesre vagy azokra a zenész kollégáimra, akik egyes kompozícióimat ihlették.

–A Mandel Kvartett viszonylag konstans. Bár ott is voltak viharfelhők, de mintha eloszlottak volna, hiszen megint folyamatosan dolgozol velük.

A Kvartett fontos, mert ott nem szerzőként vagyok jelen, hanem aktív hangszerjátékosként. Jó érzés más szerzők, ismertek és ismeretlenek műveit előadni, csoportban dolgozni, alázatosnak lenni — ezalól mindig próbálok kibújni, amiből konfliktusok adódnak próbák, koncertek, darabválasztás vonatkozásában egyaránt –, de ez biztos pont az életemben, legalábbis egyelőre. Ám ne felejtsd el, hogy a Mandel Kvartett működése szakaszos, nem lép föl oly sokat, mint egyesek hiszik. Viszont amikor fellépünk, nem unjuk egymást, nem haknizunk, hanem boldogan együtt játszunk. Fontos nekem, hogy aktív csembalista lehetek, így oldódhatnak abból adódó komplexusaim, hogy valójában nem is vagyok jó hangszeres – amit tudok magamról.

–Gyakori, hogy egy zeneszerző zongoraművész is. Te nem az vagy, hanem muzsikus. Ha épp nem a csembalónál ülsz a kvartettben, hanem dob van a kezeden, akkor is szikrázó muzikalitás van jelen a színpadon. Nagy különbséget érzek a Mandel Kvartett és a 180-as csoport-beli működésed között, ugyanis a kvartett többségében régi zenét játszik – csak olyankor nem, amikor te írsz valamit az együttesnek –, míg a 180-as mai zenét játszott, s abban a virágkorában, amikor tagja voltál, egyértelműen a repetitív iskola mellett kötelezte el magát. Nem lehetséges-e, hogy azért fáradt meg a kapcsolatod velük, mert te túlléptél a repetitív iskolán?

–A 180-as csoport egy korszak volt. Iskola – nemcsak, ahogy te értetted (repetitív iskolaként) –, hanem iskola a magunk számára is. Első lemezemen, a *Szíveinken* hálát rebegek Reichnek, Philipp Glassnak. De egy idő után kapcsoltam, hogy ezt sokkal jobban megcsinálta Reich és Glass, nekem pedig tovább kell lépnem. Ekkor keletkezett ugyan konfliktusom a csoporttal, de válasunk nem ebből adódott, azt csak a kívülállók gondolják. Egyszerűen úgy elfáradtam, hogy nem volt kedvem, nem tudtam olyan in olyan intenzitással tovább próbálni azokat a darabokat, amelyekben — nem jó, ha azt mondom, hogy nem hittem, hanem — amelyeket az agyamban tovább fejlesztettem. Idegesített, hogy nekem az eredeti repetitív zenét kell játszanom, hogy nem járhatom a saját utamat.

Érdekes módon a színházzal ugyanígy vagyok. Nemrégiben összeszámoltam, hogy 70–80-adik zenémnél tartok, s észrevettem: idegesít a rendező! Hiszen annyira erősen él bennem a rendezésre való vágy és hajlam, s ennek minden realitása megvan: négy színház is kért már föl rendezésre.

–*Miért nem rendezel?*

–Félek. Mindenki abból indul ki, hogy operát, operettet vagy musicalt rendezzek. Szó sem lehet róla – mondtam –, sőt megeshet, hogy az általam rendezendő darabban nem is lesz zene. Tudniillik a zene és néhány más adalék megúszások, valaminek az elkendőzései. Ha nem jut valami az eszembe, helyettesítem zenével. Ebben már kiokosítottam magamat, tudom, mikor van szükség a zenére. Engem egy dolog érdekelne színházrendezésben: 3–5 színész a színpadon mindenféle sallang, világítási és szcenikaicsodák nélkül. Az izgatna, hogy annak az öt színésznek tudok mondani valamit, vagy nem. Ki tudom-e elemezni, meg tudom-e mondani, hogy miért akarom színpadra állítani a darabot, el tudom-e magam fogadtatni ezekkel az emberekkel (ez a színészvezetés). A zenészekkel talán már, így 41 évesen tudok bánni valamennyire, de a színész más. Ez engem borzasztóan izgat. (Előbb-utóbb meg is fogom csinálni.) Ma bizonyos fokig idegesítenek a rendezők – holott legjobb barátaim. De tudom, hogy azt a Shakespeare-t vagy Peer Gynt-öt én, hogy csinálnám meg. Három Peer Gynt-zenét írtam: kettőt Budapesten játszottak, a harmadikat, ha jól emlékszem, Miskolcon. Mindhárom másfajta zene volt. De közben „nagy bajomra” megtanultam a Peer Gynt-öt. Háromféle elemzést hallgattam végig, hozzáolvastam. Izgat. Hát miért kell nekem zenét csinálnom, ha meg tudnám rendezni?! Nem nagyképűség ez, hidd el. Ennyi színdarab próbái után a világítás, díszletmozgatás, a különféle színházi fázisok már ismerősek annyira, hogy magam is meg tudjam oldani. Amikor mondjuk a világításnál azt mondom, hogy a 75-öst 80-ra húzza vissza, technikai kérdés. Ezeket elsajátítottam, mert figyeltem. Ugyanígy a video-munkáknál a montírozást és a különböző technikákat. Ez megint a főiskolai kérdés. Tudnom kell, hogy amíg a technikát nem ismerem, addig hiába bármi. Mert a videónál ott ül mondjuk a profi montírozó, és két olyat kérdez, hogy leszédülsz a székről, ha nem vagy fölkészülve. Úsztatás, montázs, hány százalékosan, hány fokosan csinálja, és neked pontos választ kell adnod. Ezzel nyertem meg első videoklipemnél a montírozó hölgygel vívott belső csatát, aki rám nézett, és becsmérően gondolta: zeneszerző videoklipet csinál, már megint kifogott valakit, akinek fogalma sincs semmiről. Nem tudta, hogy én már előtte

gyakorlatokat végeztem, és úgy mentem oda, hogy „hármás úsztatás, rohasztás nem kell”, tehát tudtam a szaknyelvet.

–*Van színház, amelyben a zene nem pótcselekvés: az opera. Bár itt hosszan ecsetelhetnénk a különbséget opera és színház között, mégis megkérdem: operaírássra nem gondoltál?*

–Ez nagyon nehéz kérdés, mert nekem az operával XX. – XXI. századi műfaji bajaim vannak. Talán megsértek vele egyeseket, de kicsit múzeumi műfajnak érzem. Nem tudom magam elképzelni, hogy komoly operát írjak. Azt sokkal jobban megtette Verdi, Puccini, Wagner és a többiek. Nem tudom megtalálni benne azt a formát, amelyben én hitelesen tudnék közölni valamit. Van egyfajta elképzelésem, hogy miféle operát kellene írni, de hát az agyrém, és nem is biztos, hogy opera lenne. Azt el tudom képzelni, hogy operát írjak, színészekre. De annak a következményeit el tudja képzelni a közönség...

–Élénken. S hogy állsz a musicallel, illetve a rock-operával? Nem úgy gondolod, hogy ha lesz még valaha operaírás – nem 5, hanem 15, 25 év múlva –, annak erről a talajról kellene startolnia?

–Nem tudom. Én a rock-operákat kezdem egyre inkább nem szeretni. Annak idején sem igazán szerettem, már témaválasztásuk miatt sem, különösen a bibliaiakat. Ez is múzeumi műfaj. Néhány rock-opera előlépett annak az összetett, polifonikus komponálásmódnak az igényével, amellyel egy Wagner vagy Puccini operát írt – hogy Mozartig ne is menjek vissza. Ha az eredményt ilyen szemszögből nézem: katasztrofális. Divat mondani egyes mai musicalszerzőkre, hogy a XX. század Mozartja, de ezen én röhögőgörcsöt kapok. Közönségként bizonyos momentumokat nagyon élvezek, bár ezek is inkább a színpaddal, a rendezéssel függenek össze. Például Az operaház fantomjának dramaturgiai ötleteire utalok. De ezeket nem lehet összemérni semmilyen operával. A musical más: az egy Amerikában tökélyre vitt műfaj. Itthon musicalt írni bátorság. Ez olyan, mint hogy az ember egy idő után ne utánozza Reicht vagy Phil Glasst, mert másfajta életérzésből, más világból indultak ki. Ugyanígy a musical. Én egyet „elkövettem” *Munkásoperett* címen Kaposváron. Nagyon sok tanulságot hozott; mégegyszer nem írnám meg! Nem nekünk való ez a műfaj. Az István, a királyba beledolgoztam. Kérdés, hogy az is opera-e egyáltalán? Nagy kedvvel csináltam annak idején; nem biztos, hogy még ma is meghangszerelném. Ez is érzelmi motívumon alapult, mert gyerekkorom nagy bálványa volt a szerzője, s nagyon jól esett, hogy tanácsokat adhattam neki és hangszerelési produkciómmal mellé szegődhettem.

–Sorozatunk címe: Az életmű fele, hiszen itt tart a generációnk. A beszélgetésből az derült ki, hogy a te életművednek nemcsak az arcvonala az életmű, hanem a hátországa is. Ezen az arcvonalon és ebben a hátországban milyen irányba haladsz az életműfelén?

–Ki tudná ezt megmondani? Egyet tudok: nem tudatosan haladok, és nem is érdekel ebben a tudatosság. Valamerre megyek: lehet, hogy lesz belőle valami, lehet, hogy nem. Hazudnék, ha azt mondanám, hogy nem izgat a gondolat, hogy valami maradjon utánam, de nem biztos, hogy az zene lesz. Lehet, hogy egy szobor Kapolcson. (Persze az ellen magam tiltakoznék a legjobban.)

–Vajon a szobrot mások emelik neked, vagy magad készítesz egyet? —Kitelik tőled, hogy ebbe a művészetbe is beletanulj...

–Nagyon nehéz meccs odalent, hogy a körülöttem kialakuló személyi kultuszt irtsam. Cselekvő ember vagyok, s a köztudatban még az él, hogy azt ezzel kell viszonzni. Díszpolgárrá akartak kinevezni – mondtam, legfeljebb „díszparaszt” lehetek a faluban. Akartak polgármesternek – nem vállaltam. Enélkül is mindent csinállok. Kérdésedre visszatérve: hogy a zenében mi áll előttem, nem tudom. Még azt sem, hogy a felénél tartok-e? A pakliban az is benne van, hogy olyan életritmus mellett, amelyet én élek, holnapután egyszercsak nem vagyok. Rengeteget közlekedem kocsival, az is veszélyforrás. Gondolok egyet, és máris Kaposváron vagyok, aztán hirtelen Münchenben vagy Kapolcson. Ez hozzátartozik az életmódomhoz, és nem tudom, a szívem mikor áll meg.

–Nem arra gondoltam, hogy egész jövőödöt jósold meg – hadd maradjon valami találgatnivalója a közönségnek –, de a közeljövőben mifelé tartasz, mi foglalkoztat most? Olyan korszakodat éled éppen, amikor valami zenében is lecsapódik, vagy inkább a nem zenei köröket futod?

–Valószínűleg lemezt jelentetünk meg, amely régi darabokat és újakat vonultat föl, kicsit összefoglalva az életművet, több művemet koreografálták, s Hollandiában most volt bemutatója egy egyórás balettzenémnek, amelyet elektronikus eszközökkel írtam, mégsem elektronikus zene, hanem samplerekkel egy teljes szimfonikus zenekar lettem hirtelen. Kiküszöböltem az egyértelműen elektronikus hangokat, úgyhogy a producer a felvétel hallatán megrémült, hogy zenekart kell fizetnie – olyan élethű volt a hangzás, hogy nem vette észre, nem valódi hangszerek szólnak. Ez jó volt egy kísérletre, viszont ezalatt annyira hiányozni kezdett az élő zene, hogy most elkezdtem az Amadindának és a Fesztiválzenekarnak egy versenyművet ütőhangszer-csoportra és szimfonikus

zenekarra. Kisebb terveim a Kvartettre is vonatkoznak: újból érdekel, hogy régi hangszerekre új zenét írok. Úgy mutatkozik, hogy megint a zene fog előtérbe kerülni a következő időszakban. Nem tudom, hogy miért; talán túl hosszú szünet volt. Most rögzítettük hárfára, csellóra és két zongorára írt darabomat, ami megint csel: voltaképp hagyományos zene, de a középső tételt – „középső tétel”: már oda jutottam, hogy ilyen is Szakcsi-Lakatos Bélának írtam, rá van kitalálva. Kollégáim gonosz nyelve szerint: amit én nem tudok lejátszani, azt Szakcsi lejátssza. S ez így is van: ő tud valamit, amit nem tudok, s én nagyon szeretném kihasználni ezt a tudását.

–*A másik zongoraszólamot te játszod?*

–Én, s a két szélső tételben is én zongorázom.

–*Apropó Szakcsi-Lakatos: Mandel Róbert, akivel közös kvartettben játsztok, egy interjúban azt mondta nekem, hogy véleménye szerint a zeneszerzők túl komolyan veszik a zeneszerzést, holott improvizatívabb zenélésnek volna itt az ideje, márcsak azért is, mert a mai zenének – nemcsak az ún. kortárs zenét értve ezalatt, hanem bármilyen ma íródo-játszódo zenét – a rögzítése nem kottapapíron, hanem igazából hangfelvételen történik. Tehát szabadabb, rögtönzésszerűbb zene időszerűsége mellett tette le a voksát. Mit szölsz ehhez?*

–Tanult kollégámnak van valami igazsága, csak éppen azt nem tudom, hogy a rögtönzés mire épül? Mert vannak zseniális emberek, akik barokk improvizációkkal tudnak elkápráztatni, ezeket nagyon irigylem, de kérdés: hogyan lehet megállapítani, minek van itt az ideje? Ma az átlagközönség nem tud különbséget tenni egy leírt, megírt és egy abban a stílusban fogant improvizáció között.

–*Nem is hiszem, hogy Robi ilyen improvizációra gondolt, inkább tágan véve dzsesszes elemek alkalmazására.*

–Hát ez az. A kérdés: ki mennyire tudja az alapelemeket? Vajon egy úgynevezett és nagyon idézőjelbe tett „korszerű” dzsessz-improvizációban mennyi a kóklerség? Ahhoz nagyon kell tudni annak az alapelemeit. Én nem merem egy rögtönzésre kijelenteni, hogy az dzsessz-improvizáció, mert tudom, hogy nem az. Én nem tudok dzsesszt játszani. Az alapelemeket valamelyest ismerem, de nincs hozzá technikám. Manapság nagyon sokan kóklerkednek az improvizációval, s a rögtönzés leple alatt nagy, üres luftballont rejtenek, ennek

pedig rengeteg veszélye van. Ráadásul vannak emberek, akiknek – meggyőződésem szerint – nincs joguk improvizálni. Nincs meg mögöttük az ahhoz szükséges életérzés. Mert mire jött létre az improvizáció, például a dzsesszbeli? Olyan életformának és életritmusnak, olyan tudáshalmaznak kellett a rögtönző mögött állnia, amire alapozva mert és joga volt improvizálni, s ezzel a közönség elé kiállni. De valami igaza azért van Robinak abban, amit mondott.

–Ahogy elképzelek dolgozni, nem azt látom magam előtt, hogy hosszasan rádiózol egy-egy hangot, inkább úgy gondolom: összeáll benned egy darab koncepciója, valamit papírra vetsz belőle attól függően, hogy milyen muzsikusoknak adod a kezébe s a rádiózást a próbán végzed

–Ha van próba egyáltalán... A viccet félretéve: sokan mondják, hogy itt van a notátor, különféle más eszközök, miért nem használod azokat? Erre egyszerű a válasz: a notátor nem tudja azt a munkát elvégezni, amit a zeném kívánna tőle. Rockzenében jó, ahol 2/4, 4/4, piff-puff, amit le kell jegyeznie. Aki dolgozott notátorral, tudja, hogy ahol egy kis rubato vagy ritardando van, több évig eltart, míg korrigálja az alapprogramot. Ez tehát nálam nem megoldható. A kézműves munka, a satírozás, rádiózás, mint te is tudod, örömet okoz. Az kevésbé, amikor a vonalakat kell behúzgálnom, mondjuk egy szimfonikus partitúránál. A kézművességgel megint a falura utalhatok vissza: szomszédom, a kosárfonó bácsi a fűzfavesszőt hántolja, én meg rádiózik. Néha hiányzik. Túl keveset foglalkozom ezzel. Nagyon szeretek kottát írni. Mindig próbálom megúszni ezt a munkát, de egyre kevésbé megy. Az elektronikánál – amikor nem komputerrel dolgozom, hanem sok sávra teszem a zenei anyagot – meg tudom úszni, miközben bizonyos folyamatokat meg tudok őrizni. Sok esetben improvizáció adja az alapot. Amikor pedig ezzel a technikai módszerrel szimfonikus zenekar tudok lenni, a kottába leírás, úgy érzem, gátolna, mert attól rettegek, a folyamat vesznék el benne. A régi szerzőknek volt idejük és nem voltak ilyen eszközeik: ők meg tudták őrizni magukban a folyamatot. Én erre képtelen vagyok, mert széthúz az életem, elfelejtem közben a mű zenei folyamatát. Idegesítene, hogy ki kell rádióznom, ha valamit elrontok. Ugyanakkor hiányzik is a rádiózás. Azért is várom az ütőhangszeres versenyművet, mert annál nem tudok majd megmenekülni a kottaírástól.

–Búcsúkérdés: mindaz, amit most arcvonalaidról és hátországodról elmondtunk, messze elkülönít téged a zeneszerzőktől általában, vagy véleményed szerint ilyen az igazi mai zeneszerző?

–Nem tudom, milyen helyet foglalok el a magyar zenei életben. Nem is érdekel.

–*Nem magyart, egyáltalán mait értettem.*

–Abban sem tudom, hol vagyok. Nem is akarok seholsem lenni a zenei életben. Nem vagyok megkeseredett ember. Bizonyos közegekkel közösséget érzek, s ez inkább a színház és a film világa, mint a zenéé. Egy időben jól esett volna, ha elfogadnak a zenében. Sok támadást kaptam, és mindig kirekesztettnek, kizártnak éreztem magam. Vágytam a közösségre, s a színház táján találtam rá. Főiskolás korunkban – talán emlékszel rá – túlságosan „apa-központúak” voltunk. Érdemeim felül tiszteltünk embereket, nemcsak tanárokat, hanem általában zeneszerzőket, nemcsak magyarokat, hanem külföldieket is, s nemcsak zeneszerzőket, hanem egész iskolákat – ez most üt vissza. Ebben az „apa-fiú kapcsolatban” törvényszerűen a fiú egy idő után megéri, felnő, ezek a kapcsolatok pedig elvesznek. Én egyébként visszakívánom, amikor a Zeneakadémia folyosóján, vagy a Varsói Ősz idején a Filharmónia koncerttermében félve, 72 méter távolságban elsettenkedtünk XY fantasztikusan nagyra tartott zeneszerző mellett, és azt hittük, ez biztos fogódzó. Mára kiderült, hogy cseppet sem az, s hogy az egy buborék volt csupán. De hiányzik, s keresem, hogy legyenek olyan emberek, akikkel ilyen viszonyt alakíthatnék ki. A mai világban egyre kisebb az esély erre. Nem látok hiteles embereket magam körül, s valószínűleg magam sem vagyok az.

–*Jogodban áll nem akarni része lenni a zenei életnek. Mi mégis örülünk, hogy az vagy.*

III.

VÁLOGATÁS MÁRTA ISTVÁN MŰVEIBŐL

Karácsony Napja – 24. lecke – kamaraegyüttesre

24. lecke

KARÁCSONY NAPJA

Lesson 24

CHRISTMAS DAY

I.

MÁRTHA István
1981.

A tétel kizárólag zongorán szólaltatható meg. Erősítés alkalmazása lehetséges (ez az összes tételre vonatkozik). Használata esetében fokozatosan kell a hangerejét „bekeverni”. Az ismétlések száma tetszőleges, de el is lehet tekinteni tőle. Törekedni kell a szép legato játékra.

This movement can be performed exclusively on piano. It is possible to use an amplifier (not only here but in all movements). In such cases the volume should be “mixed” gradually. The number of repetitions is optional but repetitions may be dispensed with altogether. Nice legato play should be attempted.

1 (♩ = cca 60-70)

2

3

4

5

6

7

attacca
Z. 12.306

12

IV.

Az 1., 2. és 3. szöveg megismételhető, a többi nem. Ismétlések tetszőleges szerint. A tétel végén a zongora tetszőleges helyen léphet be. A hangokkal szabadon bánt: összekeverheti, felbonthatja, játszhatja visszafelé, stb. Elképzelhető elektronika, de zenén kívüli effektek használata is.

Parts 1, 2 and 3 may be coupled but the others may not. Repetitions at discretion. At the end of the movement the piano may enter at any point. The notes can be treated freely, i.e. mixed up, reversed, played backwards etc. It is feasible to apply electronic and non-musical effects as well.

(♩ = cca 80-100)

1

2

Z. 12.306

Karácsony napja (24. lecke) (1981) (18:45)

180-as csoport Group 180, továbbá Tóth Tamás, Tarkó Magda, Bruckner Adrienne (ének)

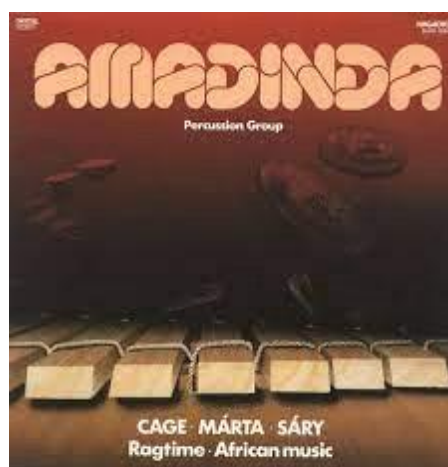
© 1984 HUNGAROTON RECORDS LTD.

Szíveink – requiem töredék

Sziveink (1983) (14:23)

Budapesti Vonósok, Budapesti Tomkins Énekegyüttes, 180-as Csoport

© 1984 HUNGAROTON RECORDS LTD.

1985 Babaházi történet – zene ütőhangszerekre

Babaházi történet - Doll's House Story by István Márta - Amadinda (16:29)

Márta István Babaházi története (Doll's House Story) 1985-ben készült a Magyar Rádió részére az Amadinda együttes felkérésére. A 4, vagy 5 hangszeresre írt kompozíció egy elképzelt forradalom története. Az előadók, több mint 50 ütőhangszert használnak, amelyekhez csatlakozhat egy szabad instrumentum is. A darabból két felvétel készült; 1986-ban a Magyar Rádióban, 1987-ben pedig a Hungaroton hanglemezkidőn. A rádiófelvétel 1987-ben elnyerte a Magyar Rádió közönség- és kritikus díját és ugyanebben az évben a párizsi Tribune Internationale des Compositeurs zeneszerző verseny díját is megkapta. 1988 tavaszán a Hungaroton megjelentette a darabot az Amadinda együttes albumán, amely elnyerte az „Év lemeze” díjat is. (Az LP-n kívül CD-n is megjelent a felvétel.) 1987-ben az Editio Musica megjelentette a mű partitúráját is. Ebben az esztendőben az Internationale Gesellschaft für Neue Music (IGNM) a Zene Világnapján nagy sikerrel adatta elő a darabot. Az Amadinda együttes rendszeresen játssza a kompozíciót mind Magyarországon, mind külföldön. A „Babaházi...” gyakran szerepel más együttesek repertoárján és tananyagként használják az ütőhangszeres oktatásban is. 1991-ben képfelvétel is készült Márta István Vigadóbeli szerzői estjén a komponista közreműködésével. Két balett társulat is készített koreográfiát a zenére; a holland De Nieuwe Dansgroep mellet a Magyar Állami Operaház Kamarabalett együttese is készített táncjátékot a kompozícióra.

eseteken:

I. *tand. rall.*
tand. proc. (rom. canda)
tand. di legno (o temp. black)
marimba
ptto. scap. (o opengong)
4 timpkoni
G.C. (picc)

II. *tand. rall.*
3 tom-tom
tand. di legno (o temp. black)
Camp.
G.C. (grande)

III. *tand. rall.*
2 tom-tom
marimba
clon (frusta)
ptto. scap.
tand. di legno (o temp. black)

IV. *3 camp. di giaggi*
xt.
tam-tam
tand. rall.
trgk.
6 Thai-gong
ato obaton

in e strumenti di
tamboni

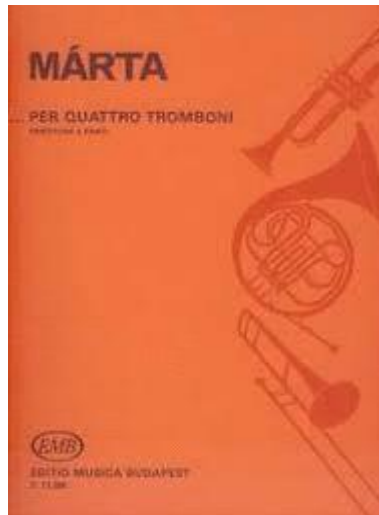
Amadindéknak
DOLL'S HOUSE STORY · BABAHÁZI TÖRTÉNET

Liteno (temp. ad lib.)

MARTA István
(* 1952)

© Copyright 1987 by Editio Musica Budapest
Printed in Hungary

Z. 13 320

1986 ...per quattro tromboni... – négy harsonára

Márta István: ...per quattro tromboni (7:20)

Concerto Budapest Trombone Quartet:

Stürzenbaum Róbert 1.Trombone, Pap Gábor 2. Trombone, Kasza Nándor 3.Trombone, Galla Ákos Bass Trombone

1989 Sójhaj (Doom.A Sigh) – vonósnégyes a KronosQuartet (USA) megrendelésére

Istvan Marta - Doom. A sigh (performed by the Kronos Quartet) (11:13)

Elektra Nonesuch 9 79242-2 DDD (1990) – CD

The Glass-blower's 7th Dream - V. (10:57)

1990–98 Az Üvegfúvó hetedik álma (The Glass-blowe's 7th Dream)

Bernáth Y Sándor - ének, gitár, szifú

Szkárosi Endre - vocoder, ének, dob

Nagy Feró - ének, szaxofon

Cseh Tamás, Sebestyén Márta, Szabó Csilla, Bodó Péterné és Bodó Mária - ének

Török Ádám - fuvola

Dés László - szaxofon

Gőz László - harsona

Kiss Tünde - hárfá

Füzes Péter - kürt

Róbert György - töröksíp

Szemző Tibor - csövek

Balogh Kálmán - cimbalom

Verebes Linda - felolvasás

Horváth Kornél - ütőhangszerek

Márta István - szintetizátor, gitár, ének, zongora, templomi mester vagy

Amadinda ütőegyüttes, Mandel Quarte, Wyximfonikusok, Wyx vonósnégyes

© 1998 HUNGAROTON RECORDS LTD

[Márta István: Tér-Idő \(Space - Time\) partitúra 2015 \(9:30\)](#)

Az ősbemutató 2015.dec.16-án volt a pécsi Kodály Központban.

[Nem mind Arany... \(Merlin Kommandó\) \(3:32\)](#)

(Merlin Színház, 1995)

The city (1993) (7:18)

The city · István Márta Works

© 1994 HUNGAROTON RECORDS LTD

József és testvérei (26:49)

Szilágyi Tibor · Papp Zoltán · Sinkó László · Prókai Annamária · Lengyel Katalin · Kárpáti Péter · Csudai Csaba

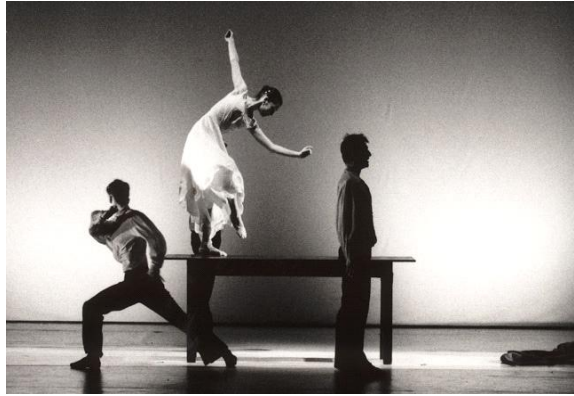
© 1988 HUNGAROTON RECORDS LTD.

BALETT ÉS EGYÉB ZENÉK HANGSZALAGRA (VÁLOGATÁS)

1995 Don't look back – balett (Hollandia)

2001 Támad a szél II. – balett (Pécsi Nemzeti Balett)

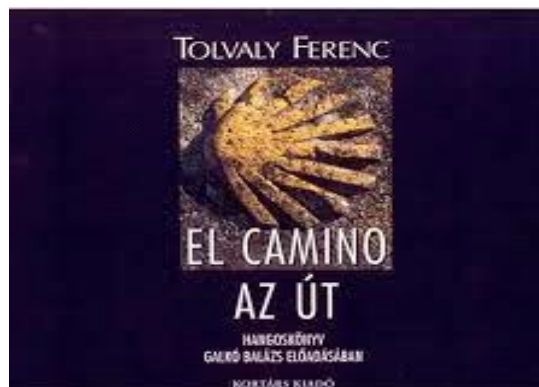
Egerházi Attila: Támad a szél (2001, Valkai Csaba Csanád, Tóth Larisa, Kéri Nagy Béla

[István Márta: Támad A Szél promo](#) (2:27)

2001 Az ember tragédiája (Nemzeti Színház)

2004 El Camino (Az út) – filmzene

2016 Koronázási szertartásjáték – társzeneszerző (Székesfehérvár)

2016 Rákosi – dokumentumfilm zene

DISZKOGRÁFIA (VÁLOGATÁS)

HEARTS (Szíveink)

LP Hungaroton SLPX 12563 (1985)

Kapolcs riadó – Támad a szél

Hungaroton Krém SLPX 17963 (1987) – LP

Magyarország messzire van

Hungaroton SLPX (1991) – LP

Keletre tekintés – Elektronikus Kelet – Szintetizátorzene Magyarországról

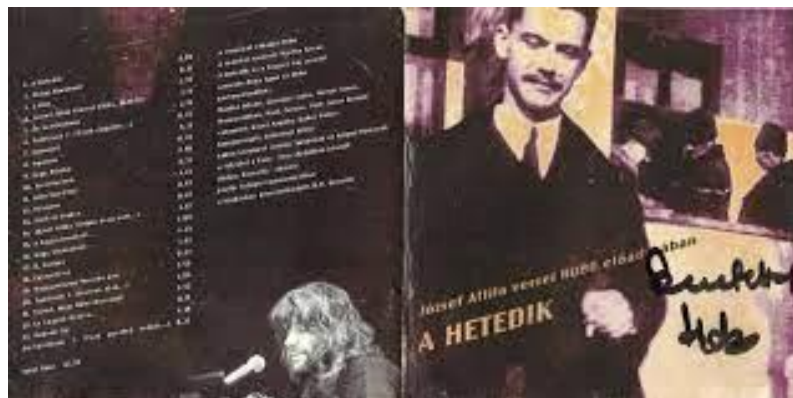
Looking East – Hungary (Blasting in the Birdcage)
(Erdenklang AD LC 8155 (1990))

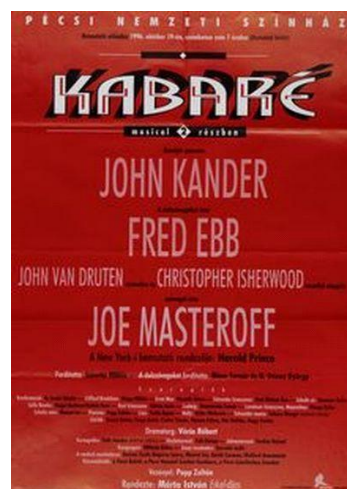
Works – Newsic
Hungaroton HCD 31580 (1994) – CD

Hetedik (Dalok József Attila verseire – Hobo)
Insight 9070012 (1998) – CD

RENDEZÉSEK (VÁLOGATÁS)

Pécsi Nemzeti Színház – Cabaret (musical)

1997 Pécsi Nemzeti Színház – Hegedűs a háztetőn (musical)

IV.

Örömmel osztjuk meg a hírt, hogy a Magyar Zeneszerzők Egyesülete Hungarian Composers című angol nyelvű promóciós kiadványa már online is olvasható és az alábbi linken ingyen hozzáférhető. A Laskai Anna szerkesztésében megjelent, és 85 élő magyar zeneszerző életrajzát és műjegyzékét, így MÁRTA ISTVÁN életművéről is tájékoztat:

<http://hungaropus.hu/hungarian-composers/>